УДК 504.064
DOI https://doi.org/10.32846/2306-9716/2026.eco.5-68.23

РОЛЬ ФАУНІСТИЧНИХ РЕСУРСІВ В ЕКОСИСТЕМАХ УКРАЇНИ

Руденко С.В.[1] (orcid.org/0009-0003-8072-2862),
Руденко В.П.[1] (orcid.org/0000-0002-7542-4399),
Руденко С.С.[2] (orcid.org/0009-0004-7248-016X),
Пахомов О.Є.[3] (orcid.org/0000-0002-5192-6140)
[1]Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
вул. Коцюбинського, 2, 58002, м. Чернівці
[2]Донецький національний університет ім. Василя Стуса
вул.600-річчя, 21, 21021, м. Вінниця
[3]Дніпровський державний технічний університет
вул. Дніпробудівська 2, м. Кам'янське
s.rudenko@chnu.edu.ua, v.rudenko@chnu.edu.ua, rudenko.prof.eco@gmail.com, a.pakhomov@i.ua

Стверджується, що фауністичні ресурси (їх мисливські, рибні та медоносні складові) є одним з важливіших компонентів природно-ресурсного потенціалу (ПРП) екосистем України, що в свою чергу охоплює також і потенціал мінеральних, водних, земельних, лісових, природних рекреаційних ресурсів. Вартісна переоцінка ПРП екосистем України станом на 01.01.2022р. дозволяє визначити величину фауністичного потенціалу в обсязі 6,611 млрд. грн., що складає 0,474% від усього природно-ресурсного потенціалу держави. З'ясовується, що серед 360 екосистем України різного таксономічного рівня, у 42 екосистемах частка фауністичних ресурсів у компонентній структурі їх сумарного ПРП рівна або перевищує 1,0%. У ⅗ екосистем України ця частка не перевищує 1,0-1,2%, ще в ¼ екосистем фауністичні ресурси у структурі сумарного ПРП сягають відмітки в 1,3-1,5% і лише в ⅕ природних районів держави фауністичний потенціал є більшим 1,5%. Найвагомішим фауністичний потенціал у структурі ПРП екосистем є у Черняхівсько-Коростишівському (3,5%), Носівсько-Линовицькому (2,1%), Вознесенсько-Єланецькому (1,8%), Індольському (1,8%) та Білоцерківсько-Богуславському (1,7%) природних районах. Разом з цим констатується, що питома вага потенціалу фауністичних ресурсів у компонентній структурі сумарного ПРП конкретної екосистеми нерідко не відображає його значущість за його абсолютною величиною у млрд. грн. Стверджується, що лідируючі позиції за абсолютною величиною фауністичного потенціалу в Україні займають ті екосистеми, що займають більш високий таксономічний ранг. Йдеться про Лівобережно-Дніпровську провінційну екосистему (1,051 млрд. грн.), Північно-Полтавську височинну (0,383 млрд. грн.), Східно-Полтавську височинну (0,285 млрд. грн.), Північно-Східну Придніпровську височинну та Сумську схилово-височинну обласні екосистеми. Доводиться, що надзвичайно важливою при аналізі фауністичного потенціалу є оцінка його економічної продуктивності, тобто величини потенціалу у розрахунку на одного мешканця екосистеми. Для отримання співставних показників по екосистемах економічна продуктивність фауністичного потенціалу в середньому по Україні приймається за 100 балів. Найвищий рівень забезпеченості населення фауністичними ресурсами спостерігається в Чаплинсько-Чонгарському (1361 бал), Індольському (1203 бали) районах, Куяльницько-Ананьївському (682 бали), Носівсько-Линовицькому (653 бали), Кам'янсько-Дніпровсько-Енергодарському та Новобузько-Казанківському природних районах, з протилежного боку – Середньокучурганський (89 балів), Черкасько-Чигиринський (96 балів), Решитилівсько-Диканський (131 бал) райони. Відзначається, що переважна більшість екосистем України з найрозвинутішими фауністичними природно-ресурсними комплексами зосереджуються у південно-східних та південних регіонах держави, що зумовлено, насамперед, найбагатшими у цих краях медоносними та рибними ресурсами. Саме з їх збалансованим використанням, охороною та відтворенням пов'язують перспективи сталого розвитку фауністичного природокористування в екосистемах України. *Ключові слова:* фауністичний потенціал, екосистеми України, величина, продуктивність мисливських, рибних, медоносних ресурсів.

The Role of Faunistic Resources in the Ecosystems of Ukraine. Rudenko S., Rudenko V., Rudenko S., Pakhomov O.
It is argued that faunistic resources–including hunting, fishery, and melliferous (honey-producing) resources–constitute one of the most important components of the natural resource potential (NRP) of Ukraine's ecosystems. The NRP also encompasses the potential of mineral, water, land, forest, and natural recreational resources. A revaluation of the natural resource potential of Ukraine's ecosystems as of January 1, 2022, estimates the value of the faunistic potential at UAH 6.611 billion, accounting for 0.474% of the country's total natural resource potential. Among the 360 ecosystems of Ukraine representing different taxonomic levels, 42 ecosystems have a share of faunistic resources in their total NRP component structure equal to or exceeding 1.0%. In approximately three-fifths of Ukraine's ecosystems, this share does not exceed 1.0–1.2%; in another quarter of the ecosystems, faunistic resources account for 1.3–1.5% of the total NRP, while only about one-fifth of the country's natural districts possess a faunistic potential exceeding 1.5%. The highest proportion of faunistic potential within the NRP structure is observed in the Cherniakhiv–Korostyshiv Natural District (3.5%), Nosivka–Lynovytsia (2.1%), Voznesensk–Yelanets (1.8%), Indol (1.8%), and Bila Tserkva–Bohuslav (1.7%) natural districts.At the same time, it is emphasized that the share of faunistic resources within the component structure of an ecosystem's total NRP does not always reflect their actual significance in terms of absolute economic value. The ecosystems occupying higher taxonomic ranks demonstrate the largest absolute values of faunistic potential in Ukraine. These include the Left-

© Руденко С.В., Руденко В.П., Руденко С.С., Пахомов О.Є., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Bank Dnipro Provincial Ecosystem (UAH 1.051 billion), the Northern Poltava Upland Ecosystem (UAH 0.383 billion), the Eastern Poltava Upland Ecosystem (UAH 0.285 billion), as well as the Northeastern Prydnipro Upland and Sumy Slope-Upland Regional Ecosystems. The study demonstrates that assessing the economic productivity of faunistic potential–that is, the value of faunistic resources per capita–is of particular importance. To ensure comparability among ecosystems, the average economic productivity of faunistic potential in Ukraine is standardized at 100 points. The highest levels of population provision with faunistic resources are observed in the Chaplynka–Chonhar Natural District (1,361 points), Indol (1,203 points), Kuyalnyk–Ananiv (682 points), Nosivka–Lynovytsia (653 points), Kamianka-Dnipro–Enerhodar, and Novyi Buh–Kazanka natural districts. Conversely, the lowest values are recorded in the Serednii Kuchurhan (89 points), Cherkasy–Chyhyryn (96 points), and Reshetylivka–Dykanka (131 points) natural districts. It is noted that the majority of Ukraine's ecosystems with the most highly developed faunistic natural resource complexes are concentrated in the southeastern and southern regions of the country. This distribution is primarily determined by the abundance of melliferous and fishery resources in these areas. The prospects for the sustainable development of faunistic resource management in Ukraine's ecosystems are closely associated with the balanced use, conservation, and restoration of these resources. *Key words:* faunistic potential; ecosystems of Ukraine; value and productivity of hunting, fishery, and melliferous resources.

Вступ. Постановка проблеми та її актуальність. Фауністичні ресурси, що включають насамперед мисливські, рибні та медоносні ресурси є однією з важливих складових природно-ресурсного потенціалу екосистем України, який охоплює також і потенціал мінеральних, водних, земельних, лісових, природних рекреаційних ресурсів. Згідно з Законом України «Про тваринний світ» [1, стаття 1], «відносини у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу… регулюються Конституцією України, цим Законом, законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про мисливське господарювання та полювання» та іншими нормативно-правовими актами». У названих документах відзначається, що дикі тварини та інші об'єкти тваринного світу є природним ресурсом загальнодержавного значення та об'єктами права власності Українського народу. Безсумнівно, що місце і значення фауністичних ресурсів в екосистемах можуть бути оціненими лише в єдиній системі природно-ресурсних кадастрів через еколого-економічний (вартісний) вимір продуктивності усього природно-ресурсного комплексу України. Нами здійснена переоцінка ПРП України станом на 01.01.2022р. у розрізі її первинних природних районів, областей, провінційних екосистем, біомів – природних підзон, зон, країн [2], що дозволяє визначити ті екосистеми, у яких фауністичні ресурси відіграють помітну роль у їх розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фауністичним ресурсам, їх місцю і ролі в екосистемах різного таксономічного рівня присвячено чимало праць як окремих науковців, так і творчих колективів. Відзначимо серед них М.А. Голубця [3], у тому числі і зі співавторами [4], які в екологічному потенціалі наземних екосистем наголошують на цілісності та взаємозв'язку усіх складових ландшафту, їх стійкості до антропогенних навантажень. На важливу роль фауністичних ресурсів у геосистемах України багаторазово вказував Ф.Д. Заставний [5]. Видове різноманіття, особливості організації, розвитку, систематики, екології та збереження фауністичних ресурсів висвітлюються Л.В. Бусленко та В.В. Іванців [6]. О.М. Маренков зі співавторами [7] досліджують видовий склад, чисельність та біомасу риб, зокрема, річки Саксагань. Т.С. Шарамок та А.В. Дорошенко оцінюють сучасні біолого-екологічні характеристики такого важливого виду риб як судак [8]. Загальні особливості та види тваринного світу України узагальнюються М.В. Волченком [9]. Зарубіжні учені – М.К. Джарія зі співавторами [10], Т.С. Кіннаман [11], Л. Кртічка з колегами [12], А.Е. Мартін з колективом [13], фокусують увагу на втіленні в життя принципів Порядку денного на XXI століття, реалізації Конвенції про біологічне різноманіття. У той же час слід констатувати – зусилля дослідників у пізнанні, кількісній, зокрема, вартісній оцінці ролі, значення фауністичних ресурсів у структурі сумарного природно-ресурсного потенціалу на рівні первинних екосистем районного, обласного рівня, провінційних екосистем, біомів – підзон, природних зон та країн України є ще недостатніми. З'ясувати значення, роль фауністичних ресурсів у тих екосистемах України, де їх величина, продуктивність, принаймні, вдвічі перевищує середньодержавний рівень – **головна мета даної публікації.**

Матеріали та методи дослідження. Взявши за основу абсолютну величину фауністичного потенціалу у вартісні оцінці сумарного ПРП, визначаємо ті екосистеми від рівня природних районів, областей, провінційних екосистем, біомів – природних підзон, зон, країн України, де частка фауністичних ресурсів у компонентній структурі інтегрального потенціалу вдвічі або більше перевищує середньоукраїнський показник [2]. 6,611 млрд. грн. – величина фауністичного потенціалу відноситься до 1395,543 млрд. грн. – сумарного ПРП України як 0,474% до 100,0% [2]. Отже, виявляємо ті екосистеми, де фауністичний потенціал у структурі їх ПРП рівний або перевищує 1,0% (див. табл. 1, рис. 1).

Результати та їх обговорення. Проаналізувавши табл. 1, з'ясовуємо ті 42 екосистеми з 360 екосистем України (від рівня 278 природних районів, 57 екосистем обласного рівня, 14 провінційних екосистем, 3 підзон, 4 зон та 3-х природних країн), у яких фауністичні ресурси у компонентній структурі ПРП складають 1,0 – 3,5 відсотки. У переважній більшості екосистем України ця частка не перевищує 1,0 – 1,2% (близько ⅗ від їх загальної кількості). Ще в ¼ екосистем фауністичні ресурси сягають відмітки

в 1,3 – 1,5% і лише в ⅕ природних районів України фауністичний потенціал перевищує 1,5% в компонентній структурі їх сумарного ПРП. Варто відзначити, принаймні, п'ятірку тих екосистем України, де роль фауністичних ресурсів є вагомішою у структурі ПРП. Йдеться про Черняхівсько-Коростишівський (3,5%), Носівсько-Линовицький (2,1%), Вознесенсько-Єланецький (1,8%), Індольський (1,8%) та Білоцерківсько-Богусловський (1,7%) природні райони. Слід при цьому одразу ж зауважити, що вага потенціалу фауністичних ресурсів у компонентній структурі сумарного ПРП конкретної екосистеми нерідко не відображала його значущість за його абсолютною величиною в млрд. грн. Безперечно і логічно, лідируючі позиції за величиною фауністичного потенціалу в Україні займали екосистеми більш високого таксономічного рангу. Йдеться про Лівобережно-Дніпровську провінційну екосистему (1,051 млрд. грн.), Північно-Полтавську височинну обласну екосистему (0,383 млрд. грн.), Східно-Полтавську височинну обласну екосистему (0,285 млрд. грн.), Північно-Східну Придніпровську височинну та Сумську схилово-височинну обласні екосистеми. Надзвичайно важливою при аналізі фауністичного потенціалу є оцінка його економічної продуктивності, тобто величини потенціалу в розрахунку на одного мешканця екосистеми. Якщо економічну продуктивність фауністичного потенціалу України прийняти за 100 балів, – отримаємо рангувальний ряд рівнів забезпеченості населення екосистем ресурсами тваринного світу. Як видно з табл. 1, найвища економічна продуктивність фауністичного потенціалу характеризує такі екосистеми, як: Чаплинсько-Чонгарський район (1361 бал), Індольський район (1203 бали), Куяльницько-Ананьївський (682 бали), Носівсько-Линовицький (653 бали), Кам'янсько-Дніпровсько-Енергодарський та Новобузько-Казанківський райони. Як бачимо, названі та переважна більшість екосистем України з найрозвинутішими фауністичними природно-ресурсними комплексами зосереджуються у південно-східних та південних регіонах держави, що зумовлено, насамперед, найбагатшими в цих краях медоносними та рибними ресурсами. Саме з їх збалансованим використанням, охороною та відтворенням і повинні бути пов'язані перспективи подальшого сталого розвитку природокористування в екосистемах України.

Таблиця 1

Фауністичний потенціал екосистем в сучасному природно-ресурсному потенціалі України

Назва екосистеми	Фауністичний потенціал екосистеми		
	величина млрд. грн.	частка у ПРП екосистеми, %	економічна продуктивність, у балах
Поліська провінційна екосистема			
4. Маневицько-Володимирецький район	0,031	1,3	196
21. Іршансько-Малинський район	0,057	1,4	496
23. Черняхівсько-Коростишівський район	0,114	3,5	225
36. Коропсько-Батуринський район	0,021	1,4	439
43. Ямпільсько-Середино-Будський район	0,021	1,0	496
Західно-Українська провінційна екосистема			
60. Кременецький район	0,016	1,5	343
63. Лановецько-Теофіпольський район	0,067	1,0	261
Подільсько-Придніпровська провінційна екосистема			
73. Чуднівсько-Бердичівський район	0,041	1,0	154
XIII. Північно-Східна Придніпровська височинна обласна екосистема	0,238	1,1	261
77. Ружинсько-Сквирський район	0,057	1,0	432
78. Ставищенсько-Жашківський район	0,067	1,1	504
79. Білоцерківсько-Богуславський район	0,078	1,7	154
95. Черкасько-Чигиринський район	0,052	1,6	96
100. Куяльницько-Ананьївський район	0,041	1,6	682
Лівобережно-Дніпровська провінційна екосистема	***1,051***	***1,0***	***229***
106. Носівсько-Линовицький район	0,109	2,1	653
107. Ніжинсько-Бахмацький район	0,041	1,2	282
XXI. Північно-Полтавська височинна обласна екосистема	0,383	1,0	314
110. Конотопсько-Путивльський район	0,016	1,1	200

 ISSN: 2306-9716 (Print), ISSN: 2664-6110 (Online)

Закінчення табл. 1

Назва екосистеми	Фауністичний потенціал екосистеми		
	величина млрд. грн.	частка у ПРП екосистеми, %	економічна продуктивність, у балах
111. Дубов'язівсько-Білопільський район	0,072	1,1	250
113. Роменсько-Гадяцький район	0,072	1,0	314
114. Ромоданівсько-Миргородський район	0,114	1,1	336
XXII. Східно-Полтавська височинна обласна екосистема	0,285	1,2	271
115. Лебединсько-Зіньківський район	0,031	1,0	204
116. Решетилівсько-Диканський район	0,078	1,2	131
117. Котелевсько-Полтавський район	0,052	1,4	543
118. Краснокутсько-Карлівський район	0,124	1,3	539
XXIV. Сумська схилово-височинна обласна екосистема	0,145	1,0	186
121. Кролевецько-Глухівський район	0,047	1,1	311
124. Охтирсько-Великописарівський район	0,010	1,3	193
Дністровсько-Дніпровська провінційна екосистема			
135. Середньокучурганський район	0,005	1,0	89
137. Чичиклійсько-Бузький район	0,052	1,2	375
145. Вознесеньсько-Єланецький район	0,078	1,8	464
146. Новобузько-Казанківський район	0,047	1,2	550
Лівобережно-Дніпровсько-Приазовська провінційна екосистема			
152. Зачепилівсько-Красноградський район	0,031	1,3	446
161. Камянсько-Дніпровсько-Енергодарський район	0,031	1,0	643
Задонецько-Донська провінційна екосистема			
183. Біловодсько-Міловський район	0,036	1,0	279
Причорноморська провінційна екосистема			
196. Верхньорогачицько-Великобілозерський район	0,026	1,2	379
Причорноморсько-Приазовська провінційна екосистема			
206. Голопристансько-Дніпрянський район	0,010	1,2	210
214. Чаплинсько-Чонгарський район	0,067	1,6	1361
215. Генічесько-Сокологірненський район	0,026	1,4	593
Кримська степова провінційна екосистема			
227. Індольський район	0,067	1,8	1203
УКРАЇНА	**6,611**	**0,5**	**100**

Висновки.

1. Фауністичні ресурси (мисливські, рибні та медоносні багатства) є однією з важливих складових ПРП екосистем України, що охоплює також і потенціал мінеральних, водних, земельних, лісових, природних рекреаційних ресурсів.

2. Місце та значення фауністичних екосистем у структурі сумарного ПРП може бути визначене на підставі його вартісної переоцінки станом на 01.01.2022 р.

3. З'ясовано, що серед 360 екосистем України (від рівня 278 природних районів – до 3-х природних країн) у 42 екосистемах частка фауністичних ресурсів у компонентній структурі їх ПРП рівна або перевищує 1,0% Найвищий відсоток потенціалу фауністичних ресурсів у ПРП екосистем спостерігається у Черняхівсько-Коростишівському (3,5%), Носівсько-Линовицькому (2,1%), Вознесенсько-Єланецькому (1,8%), Індольському (1,8%) природних районах.

4. За абсолютною величиною фауністичного потенціалу у першу трійку серед екосистем України входять: Лівобережно-Дніпровська провінційна екосистема (1,051 млрд. грн.), Північно- Полтавська височинна (0,383 млрд. грн.) та Східно-Полтавська височинна (0,285 млрд. грн.) обласні екосистеми.

5. За рівнем забезпеченості населення фауністичним потенціалом серед екосистем України першими є: Чаплинсько-Чонгарський, Індольський, Куяльницько-Ананьївський, Носівсько-Линовицький, Кам'янсько-Дніпровсько-Енергодарський природні райони.

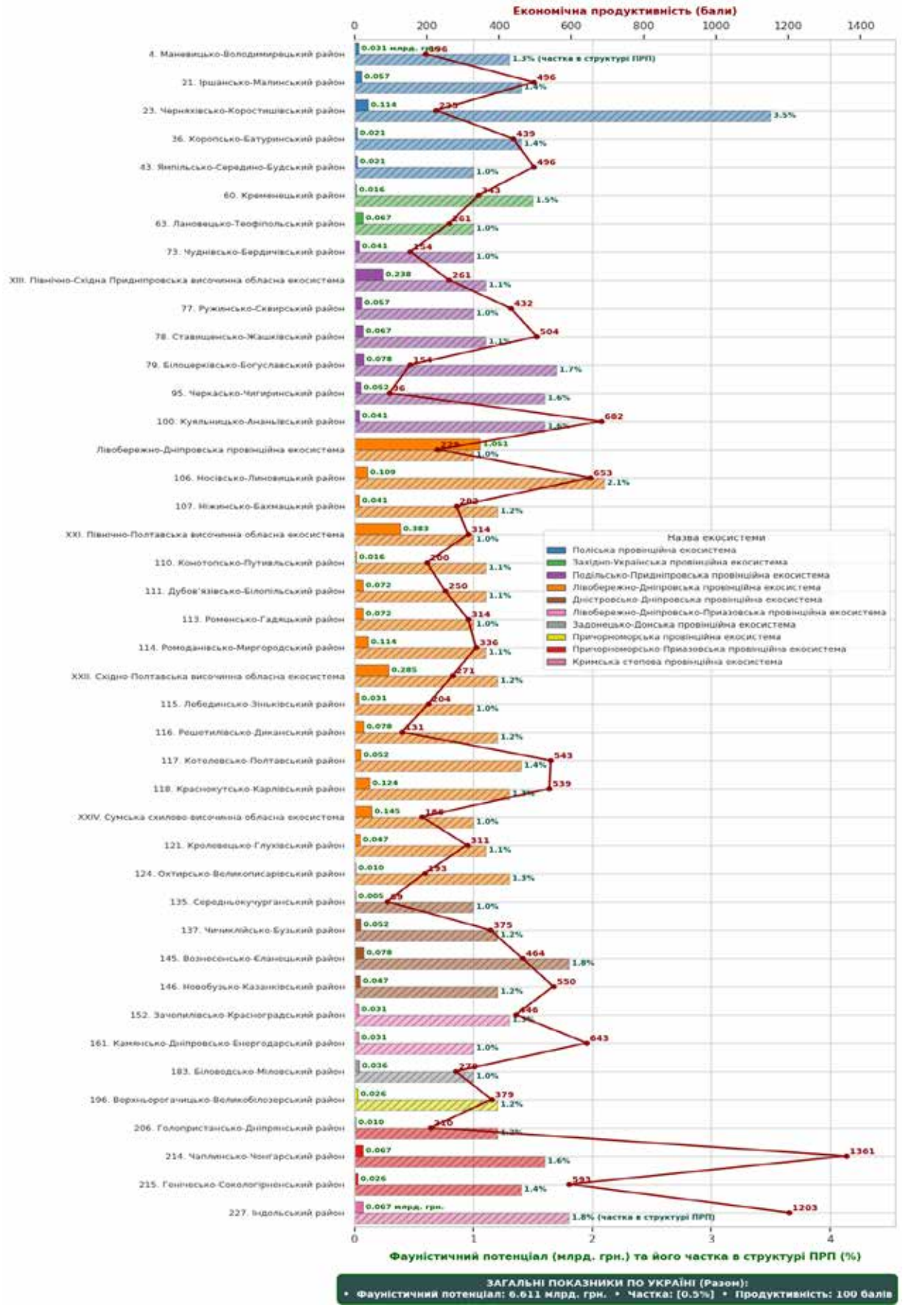

Рис. 1. Фауністичний потенціал екосистем в сумарному природно ресурсному потенціалі України

Література

1. Про тваринний світ : Закон України від 13.12.2001 № 2894-III / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2894-14 (дата звернення: 06.07.2026).
2. Руденко С.В., Руденко В.П. Сучасний вимір природно-ресурсного потенціалу природних країн, біомів, провінційних екосистем, природних областей та районів України. Менеджмент туристичної індустрії: освітньо-наукові домінанти : колективна монографія / Руденко В.П., Підгірна В.Н., Наконечний К.П. та ін. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. 2024. С. 4-21.
3. Голубець М.А. Екосистемологія. Львів: Поллі, 2000. 316 с.
4. Голубець М.А., Марискевич О.Г., Крок, Б.О., Козловський М.П., Башта А.-Т.В., Гнатів П.С., … Яворницький В.І. Екологічний потенціал наземних екосистем. Львів: Поллі, 2003. 180с.
5. Заставний Ф.Д. Україна. Природа, населення, економіка. Львів : Апріорі. 2011. 504 с.
6. Бусленко Л.В., Іванців В.В. Фауна України та її збереження: Методичні рекомендації. Луцьк, 2020. 70 с. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18456/1/fauna_ukraine.pdf
7. Маренков О.М., Боровик І.І., Нестеренко О.С., Пацький В.О., Решетняк Д.С. Видовий склад, оцінка чисельності та біомаси риб прибережних ділянок річки Саксагань в межах міста Кривий Ріг. *Екологічні науки: науково-практичний журнал.* 2025. № 6 (63). С. 85-94. DOI: https://doi.org/10.32846/2306-9716/2025.eco.6-63.14
8. Шарамок Т.С., Дорошенко А.В. Сучасна біолого-екологічна характеристика судака (Sander lucioperca Linnaeus, 1758) Кам'янського водосховища. *Екологічні науки: науково-практичний журнал.* 2026. № 3 (66). С. 144-149. DOI: https://doi.org/10.32846/2306-9716/2026.eco.3-66.19
9. Волченко М.В. Поняття, види та особливості тваринного світу. *Київський часопис права.* 2022. № 4. С. 66-70. DOI: https://doi.org/10.32782/klj/2022.4.9
10. Jhariya, M.K., Meena, R.S., & Banerjee, A. Ecological Intensification of Natural Resources for Sustainable Agriculture. *Springer Singapore.* 2021. 655 p. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-33-4203-3
11. Kinnaman, T.C. A New Perspective on the Natural Resource Curse. *World.* 4(4). 2023. 670. DOI: https://doi.org/10.3390/world4040042
12. Krticka, L., Tomchikov, I., & Rakytova, I. Development versus conservation: evaluation of landscape structure changes in Demanovska Valley. Slovakia. *Journal of Mountain Science.* 2018. Vol. 15. 1153 p. DOI: https://doi.org/10.1007/s11629-018-4870-0
13. Martin, A.E., Collins, S.J., Crowe, S., Girard, J., Naujokaitis-Lewis, I., Smith, A.C., … Fahrig, L. Effects of farmland heterogeneity on biodiversity are similar to – or even larger than – the effects of farming practices. *Agriculture. Ecosystems and Environment.* 2020. Vol. 288. 1-13. DOI: https://doi.org/10.1016/j.agee.2019.106698

Дата першого надходження статті до видання: 24.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 09.11.2026